

УДК: 341.231.14-053.2:004(4-672EU)
Biblid 1451-3188, 25 (2026)
Год XXV, бр. 93, стр. 261–278
Изворни научни рад
Рад примљен 07. 01. 2026. године
Рад одобрен 07. 02. 2026. године
DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2026.25.93.13
CC BY-SA 4.0

ЗАШТИТА ПРАВА ДЕТЕТА У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ И ОСНИВАЊЕ МРЕЖЕ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ОД СЕКСУАЛНОГ ЗЛОСТАВЉАЊА И ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ

Јелица ГОРДАНИЋ*

Апстракт: Последњих десетак година сведоци смо убрзаног развоја интернета и дигиталних технологија. Сва нова техничка достигнућа обогатила су животе људи, али су донела и бројне опасности, посебно за децу. За разлику од одраслих, деца су у много већем ризику од различитих врста непријатности, злостављања, експлоатације како у дигиталном, тако и у стварном свету. Државе и међународне организације предузимају разне мере да заштите децу од опасности које вребају на интернету. Рад разматра одлуку Европске комисије о оснивању стручне групе која служи као Мрежа за превенцију од сексуалног злостављања деце. Мрежа има задатак пружања помоћи Комисији у припреми и спровођењу политика и мера спречавања сексуалног злостављања и експлоатације деце. Такође, она успоставља координацију између Комисије, држава чланица, релевантних истраживача, службеника на терену и других актера у питањима која се односе на спровођење законодавства, програма и политика Уније у подручју заштите права детета у дигиталном и стварном

* Институт за међународну политику и привреду, Београд. E-mail: jelica@diplomacy.bg.ac.rs. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8364-7405>. Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2026“, који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2026. године (евиденциони број: 451-03-33/2026-03/200041).

свету. У анализи се посвећује пажња и другим иницијативама Европске уније (ЕУ) усмереним на заштиту права детета што на интернету, што ван њега, а разматра се и значај ове Мреже за Републику Србију. Рад закључује да ЕУ предузима неопходне мере како би заштитила децу од опасности и манипулација које доноси нова и све софистициранија технологија.

Кључне речи: Деца, интернет, ЕУ, дигиталне технологије, превенција, Европска комисија, Мрежа за превенцију злостављања деце

1) СВРХА

Развој људских права интензивније започиње од средине 18. века. Међутим, област права детета остаје ван фокуса правног интересовања. Током највећег дела историје нису постојали готово никакви правни стандарди посвећени заштити деце. У индустријализованим државама на почетку 20. века било је уобичајено да деца раде са одраслима у небезбедним и нехигијенским условима. Питање положаја детета схватано је као приватна ствар породице и питање искључиво унутрашњег права. Међународноправни стандарди заштите деце уопште нису постојали. Оснивањем Друштва народа, област права детета се ситним корацима формира на међународној сцени. У годинама након оснивања Друштва народа, доносе се први правни акти међународног карактера посвећени правима детета. Треба поменути Социјалистичку повељу о тинејџерском раду (*Socialist Charter on Teenage Labour*), Повељу о правима деце и Женевску декларацију о правима детета коју је Друштво народа усвојило 26. септембра 1924. године, али и нагласити да су сви ови документи били декларативног карактера, те нису стварали чврсте обавезе за државе.¹ Организација Уједињених нација (УН) наставила је развој права детета започет у оквиру Друштва народа. Усвајањем Универзалне декларације о људским правима дошло се до закључка да Женевска декларација има одређене недостатке и да више није довољна, те да УН треба да усвоје сопствени правни акт о правима детета. То је учињено 1959. године када је Генерална скупштина једногласно усвојила Декларацију о правима детета. Као Женевска декларација, тако и Декларација УН о правима детета није била правно обавезујући акт. Први кораци у правцу израде обавезујуће међународноправне Конвенције о правима детета започели су иницијативом Пољске 1979. године. Након више од једне деценије рада свих актера међународних односа, Конвенција УН о правима детета усвојена је 20. новембра 1989. године. То је први међународноправно обавезни документ који се бави питањем права и

¹ Јелица Горданић, *Невладиње организације у међународном праву*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2024, стр. 81–85.

положаја деце и који регулише 41 економско, социјално, грађанско и политичко право детета. Циљ Конвенције није само заштита детета од дискриминације, злостављања, занемаривања, смртне казне итд. Она регулише и позитивна права, као што су право на име, право на држављанство, право на одговарајући животни стандард, образовање, право на здравствену заштиту итд.²

Данас живимо у свету интернета, технологије и убрзаног дигиталног развоја. Деца су свакодневно изложена различитим садржајима и опасностима на интернету, што поставља нове изазове када је реч о заштити њихових права. Током осамдесетих и деведесетих година 20. века нико није могао да претпостави период убрзаног дигиталног развоја, као ни последице и опасности које технологија може учинити људским правима, а посебно правима детета. Конвенција о правима детета не садржи одредбе које се односе на дигиталну сферу. Теоретичари закључују да деца имају право да буду заштићена од свих ризика, односно различитих видова насиља у дигиталном окружењу, између осталог од тзв. ризика контакта (*contact risk*), ризика садржаја (*content risk*), ризика у вези са понашањем (*conduct risk*), ризика у вези са здрављем (*health risk*).³ Развојем интернета, онлајн комуникације и друштвених мрежа деца су изложена бројним опасностима које раније нису постојале. На овом месту треба поменути „груминг“ (*grooming*) – контакт са децом преко интернета који укључује предаторски мотивисане поступке, односно радње чија је намера задобијање поверења детета и успостављање комуникације која за крајњи циљ има физички приступ, односно сексуалну злоупотребу детета; „секстинг“ (*sexting*) – постављање на интернет или слање фотографија, порука или видео-снимака са експлицитним сексуалним садржајем; као и „фишинг“ (*phishing*) – један од начина крађе идентитета на интернету у случају када трећа лица путем уверљивих лажних имејл или чет порука и интернет страница убеђују жртву да остави своје личне податке.⁴ Теоретичари сматрају да сваки почетак интернет насиља можемо назвати „виртуелним путем у трагедију“.⁵ Последњих десетак година државе и међународне организације посветиле су огромну пажњу решавању овог проблема. ЕУ је један од лидера када је реч о развоју стандарда и институција посвећених заштити права детета, како на интернету, тако и ван њега.

² *Ibid.*, 87–92.

³ Љубица Михајловић, „Права детета у дигиталном окружењу – изазови и стандарди заштите“, *Правни хоризонти*, 2022, Vol. V, бр. 5, стр. 161–181, стр. 171.

⁴ *Ibid.*, стр. 172.

⁵ Лука Стајић, Александра Николова Марковић, Утицај нових технологија на безбедност деце у грађанском праву, *Мегатренд ревија*, Vol. 19, No. 2, 2022, стр. 120.

Спровођење одређених мера, као оних предвиђених Директивом 2011/93/ЕУ, открило је да мере држава чланица за спречавање сексуалног злостављања и сексуалне експлоатације деце на интернету и ван интернета често нису усклађене и да је њихова ефикасност нејасна. То обухвата успостављање програма или мера интервенције у свим фазама превенције, укључујући превентивне мере усмерене на учиниоце и лица која се плаше да би могла учинити кривично дело против добробити детета, као и превентивне мере усмерене на децу и њихово окружење. Примећена је и неинформисаност о проблему подршке и заштите деце од опасности које их могу задесити на интернету. Уочено је да не постоји координисан приступ заштити деце од свих облика насиља, укључујући и различите облике насиља, злостављања и експлоатације на интернету. У циљу решавања свих наведених проблема и неусклађености, Европска комисија је решила да оснује стручну групу која ће служити као Мрежа за превенцију сексуалног злостављања деце у дигиталном и стварном свету. Као што и сам назив сугерише, деловање Мреже за превенцију треба да буду превентивне мере усмерене на децу и њихово окружење како би се смањила вероватноћа да дете постане жртва злоупотреба на интернету и ван њега. Такође, превентивне мере Мреже су усмерене и на учиниоце кривичних дела и лица која се плаше да би могле да почине злочин усмерен према деци. Превентивна мрежа жели да ту врсту опасности сведе на минимум и, где за то постоји могућност, спречи испуњење кривичних дела усмерених према деци, у дигиталном и стварном свету. Овакав систем са амбициозним задацима треба да окупи истраживаче, теренске службенике и друге заинтересоване стране активне у области спречавања сексуалног злостављања и експлоатације деце. На овај начин се омогућава ближа сарадња, прикупљање повратних информација из праксе и исправљање грешака које не функционишу у пракси. Рад Превентивне мреже треба да помогне државама чланицама да успоставе свеобухватне, употребљиве и ефикасне програме и превентивне мере које ће допринети смањењу учесталости сексуалног злостављања и сексуалне експлоатације деце у дигиталном и стварном свету. Превентивна мрежа треба да олакша размену информација, искустава и најбољих пракси, и да помогне државама чланицама и другим заинтересованим странама да избегну правне празнине и дуплирање мера у области заштите детета.

2) МЕРЕ ЕУ

ЕУ је посвећена заштити права детета. Као једна од најутицајнијих регионалних организација, усвојила је различите мере и стратегије посвећене превенцији и заштити деце од сексуалног злостављања и експлоатације. Треба подсетити да је Савет Европе 2007. године усвојио

Конвенцију о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, познатију као *Лансароте конвенција*. Ово је био први међународни инструмент који је категорисао различите облике сексуалног злостављања деце као кривична дела. Конвенција је ступила на снагу 1. јула 2010. године и од тада су је ратификовале све државе чланице ЕУ.

Један од најважнијих правних инструмената ЕУ за борбу против сексуалног злостављања и сексуалне експлоатације деце, као и деце порнографије, јесте Директива 2011/93/ЕУ (Директива о борби против сексуалног злостављања деце), која криминализује различите облике сексуалног злостављања и експлоатације деце, усклађује законе широм ЕУ и прописује минималне санкције.⁶ Директива 2011/93/ЕУ увела је одредбе за спречавање кривичних дела сексуалног злостављања деце и сексуалне експлоатације на интернету и ван интернета, као мере за заштиту жртава таквих кривичних дела. Та Директива се примењује заједно са Директивом 2012/29/ЕУ (Директива о правима жртава из 2012. године) Европског парламента и Савета, која препознаје посебну потребу за подршком и заштитом деце жртава и даје приоритет најбољим интересима детета.⁷ У складу са Директивом 2011/93/ЕУ, како би се обесхрабрила и смањила потражња која подстиче све облике сексуалне експлоатације деце, државе чланице треба да предузму одговарајуће мере, као што су образовање и обука. Државе чланице такође треба да предузму одговарајуће мере, укључујући и мере онлајн, као што су информативне и образовне кампање, истраживачки и програми обуке, где је то прикладно у сарадњи са релевантним организацијама цивилног друштва и другим заинтересованим странама, усмерене на информисање и смањење ризика да деца постану жртве сексуалног злостављања или експлоатације. Поред тога, државе чланице треба да промовишу редовну обуку службеника који могу доћи у контакт са децом жртвама сексуалног злостављања или експлоатације у свом раду, укључујући и полицајце на терену, како би били у стању да идентификују и поступају са децом жртвама и потенцијалним децом жртвама сексуалног злостављања или експлоатације на мрежи и ван мреже. Од посебног је значаја члан 25 који захтева уклањање веб-страница које

⁶ "Directive 2011/93/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography, and replacing Council Framework Decision 2004/68/JHA", *OJ L* 335, 17. 12. 2011, pp. 1–14.

⁷ "Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA", *OJ L* 315, 14. 11. 2012, p. 57.

садрже или шире материјал о сексуалном злостављању деце и омогућава блокирање приступа где је то потребно, помажући у борби против сексуалне експлоатације и злостављања деце на мрежи.⁸ ЕУ је развила и Стратегију о правима детета (2021–2024), која посебно наглашава заштиту деце у дигиталном окружењу, али и њихово активно учешће у доношењу одлука које се тичу њихових права. У оквиру стратегије промовише се превенција, рановремено реаговање и едукација деце, родитеља и професионалаца. Посебна пажња посвећена је дигиталној безбедности и спречавању онлајн злоупотребе.⁹ У фебруару 2024. године, као део стратегије ЕУ за ефикаснију борбу против сексуалног злостављања деце, Комисија је предложила ревизију Директиве о борби против сексуалног злостављања деце из 2011. године. Ажурирана правила би проширила дефиниције кривичних дела како би укључила нове облике сексуалног злостављања деце на мрежи, увела веће казне и утврдила специфичније захтеве за спречавање кривичних дела и пружање помоћи жртвама. Поред тога, били би утврђени минимални рокови застарелости како би се жртвама омогућило да ефикасније траже правду. Комисија је такође покренула ревизију Директиве о правима жртвава. У априлу 2024. године Комисија је усвојила препоруку о интегрисаним системима заштите деце. Препорука има за циљ да подржи државе чланице Европске уније (ЕУ) у јачању њихових система заштите деце у најбољем интересу детета, што је обавеза у Стратегији ЕУ о правима детета.¹⁰ ЕУ је наставила рад на законском предлогу из 2022. године којим би се од пружалаца услуга онлајн комуникације захтевало да откривају, пријављују и уклањају материјал о сексуалном злостављању деце. Предлог укључује оснивање центра ЕУ за спречавање и борбу против сексуалног злостављања

⁸ “European Day for the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse, European Parliament, 17. November 2025”. Интернет: <https://epthinktank.eu/2025/11/17/european-day-for-the-protection-of-children-against-sexual-exploitation-and-sexual-abuse-2/>, 4. 1. 2025.

⁹ “The EU Strategy on the Rights of the Child and the European Child Guarantee”, European Commission. Интернет: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_en#the-eu-strategy-on-the-rights-of-the-child, 5. 1. 2026.

¹⁰ “Eur Lex, Recommendations on developing and strengthening integrated child protection systems in the best interests of the child”. Интернет: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/recommendations-on-developing-and-strengthening-integrated-child-protection-systems-in-the-best-interests-of-the-child.html>, 6. 1. 2026.

деце.¹¹ Различите ЕУ агенције, попут Еуропола, подржавају сарадњу органа за спровођење закона међу државама чланицама у борби против сексуалне експлоатације и злостављања деце на мрежи, како унутар ЕУ тако и глобално. Један од примера је иницијатива „Зауставите злостављање деце – пратите предмет“ (*Stop Child Abuse – Trace an Object*), осмишљена да помогне у праћењу порекла предмета повезаних са кривичним истрагама.¹²

3) САДРЖАЈ

Сексуално злостављање и експлоатација деце убрајају се у најтежа и најгнуснија кривична дела. Деца су најрањивија категорија и сва дела усмерена против њихове добробити морају бити сасечена у корену. Превентивне мере су од изузетног значаја када је реч о заштити права детета. Статистика у погледу експлоатације и сексуалног злостављања деце је забрињавајућа, како на регионалном, тако и на глобалном нивоу. Према истраживању *EU Kids online 2020*, спроведеном међу децом узраста од 9 до 16 година, приближно једно од десеторо деце постаје жртва сајбер малтретирања сваког месеца. Истраживање организације *WeProtect* из 2021. године показало је да је више од половине младих доживело неки облик сексуалне злоупотребе на мрежи у детињству. Девојчице су посебно рањиве на сексуалне злоупотребе на мрежи, при чему је 7 од 10 девојчица које су одговориле на анкету *WeProtect* навело да је примило сексуално експлицитан садржај од одрасле особе, у поређењу са четири од десет дечака.¹³ Током 2024. године, лица која се баве онлајн пружањем помоћи регистровала су више од 20 милиона пријава о сумњи на сексуалну експлоатацију деце. Број пријава које се тичу *groominga* се повећао за 12 пута током последње три године, а злостављања која из тога потичу су све екстремнија.¹⁴ Ниво ризика од опасности на интернету по децу је већи у

¹¹ “European Day for the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse, European Parliament, 17. November 2025”. Интернет: <https://epthink-tank.eu/2025/11/17/european-day-for-the-protection-of-children-against-sexual-exploitation-and-sexual-abuse-2/>, 4. 1. 2025.

¹² “Stop Child Abuse – Trace an Object”, Europol. Интернет: <https://www.europol.europa.eu/stopchildabuse>, 4. 1. 2026.

¹³ “Protecting children online Selected EU, national and regional laws and initiatives”, European Parliament, Briefing. April 2025. Интернет: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769570/EPRS_BRI\(2025\)769570_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769570/EPRS_BRI(2025)769570_EN.pdf), 4. 1. 2026.

¹⁴ “Commission launches the Network for the Prevention of Child Sexual Abuse”, European Commission, 5 August 2025. Интернет: <https://home-affairs.ec.europa.eu/>

средионама у којима је доступнији интернет, блажа политика поступања значајних регулаторних тела и већа слобода изражавања. Као најугроженије, издвајају се развијене западне земље и чланице ЕУ.¹⁵ Као што смо већ поменули, основ за заштиту права детета на међународном нивоу представља Конвенција УН о правима детета из 1989. године. ЕУ је усвојила бројне акте који су посвећени различитим аспектима права детета. Одлука Комисије о оснивању групе стручњака која има функцију као Мрежа за превенцију сексуалног злостављања деце убраја се у групу превентивних мера. Комисија се може саветовати са Мрежом о свим питањима која су у вези са спречавањем сексуалног злостављања деце и сексуалне експлоатације деце, како на интернету, тако и ван њега. У најширем смислу, Мрежа тежи да успостави ефикасну везу између теорије и праксе када је реч о борби против сексуалног злостављања и експлоатације деце. Задатак Мреже је да сачињава и дели научно тестиране иницијативе, које практичари могу користити у свом раду. Ово ствара круг размене, јер ће резултати рада практичара дати нови импулс истраживачима у идентификовању нових питања која треба решити.¹⁶ У конкретнијем смислу, Мрежа има неколико задатака. Пре свега, њен најважнији задатак је пружање помоћи Комисији у припреми и спровођењу политика и мера спречавања сексуалног злостављања и експлоатације деце на интернету и ван интернета. Њен задатак је успостављање сарадње и координације између Комисије, држава чланица, релевантних истраживача, службеника на терену и других актера у питањима која се односе на спровођење законодавства, програма и политика Уније у подручју заштите права детета на интернету и ван њега. Задатак Мреже је и подстицање размене знања, искустава и добрих пракси у области превенције како би се смањила учесталост сексуалног злостављања и експлоатације деце. Мрежа има одговорност и када је реч о пружању помоћи Комисији у успостављању и функционисању репозиторијума података, резултата истраживања, смерница за превенцију и програмских ресурса доступних на различитим службеним језицима Уније. Стручно знање и савети које Мрежа пружа Комисији посебно су важни када је реч о

europa.eu/news/commission-launches-network-prevention-child-sexual-abuse-2025-08-05_en, 20. 12. 2025.

¹⁵ Марина Ковачевић-Лепојевић, Весна Жунић-Павловић, „Ризици социјалног умрежавања деце на интернету“, *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања*, 2011, Vol. 30, бр. 1–2, стр. 185–198, стр. 195.

¹⁶ “Network for the Prevention of Child Sexual Abuse”, European Commission, 25. August 2025. Интернет: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/network-prevention-child-sexual-abuse_en, 22. 12. 2025.

иницијативама усмереним на учиниоце кривичних дела, као и на лица која страхују да би могла учинити кривична дела против добробити деце. Резултати рада Мреже треба да смање вероватноћу да ће лице (поновно) учинити кривично дело. Ово подразумева спречавање чињења кривичних дела, лечење учинилаца, рехабилитацију и реинтеграцију, као и одговор заједнице на реинтеграцију.

Мрежа за превенцију обавља задатке на захтев Комисије. Према одлуци Комисије, њене активности укључују:

- организовање редовних планарних заседања;
- давање мишљења и препорука Комисији у припреми и спровођењу политичких иницијатива Уније у спречавању сексуалног злостављања и експлоатације деце на интернету и ван интернета;
- олакшавање истраживања и прикупљања података, организовање анкета и ширење стечених резултата како би се спречило сексуално злостављање и искоришћавање деце;
- пружање помоћи Комисији када је реч о изradi смерница и стандарда Уније за спречавање сексуалног злостављања и експлоатације деце;
- пружање помоћи Комисији у евалуацији и праћењу програма и мера за спречавање сексуалног злостављања и експлоатације деце које се спроводе у Унији или, ако је то потенцијално релевантно за Унију, у трећим земљама, и утврђивање најбољих пракси;
- помагање Комисији у пружању стручне подршке и смерница државама чланицама када је реч о развоју и ширењу програма или мера за спречавање сексуалног злостављања и експлоатације, као и помоћ у развоју најбољих пракси;
- помагање Комисији када је реч о олакшавању размене информација о мултидисциплинарним материјалима за оспособљавање и развој капацитета стручњака у државама чланицама у областима спречавања сексуалног злостављања и искориштавања деце, или прилагођавање тих материјала националном контексту. На овом месту је битно и оспособљавање здравствених радника у оквиру здравствених система, као и едукација социјалних радника о начинима препознавања злостављања деце;
- помагање Комисији и пружање подршке државама чланицама, када је реч о развоју и спровођењу информативних и образовних кампања за помоћ у информисању деце, родитеља, стратеља и васпитно-образовних лица о ризицима и превентивним механизмима за спречавање сексуалног злостављања и експлоатације деце на интернету и ван интернета, као и пружање помоћи у свим осталим врстама кампања које се односе на заштиту детета;

- одговарање на упите Комисије када је реч о свим питањима која се односе на спречавање сексуалног злостављања и експлоатације деце.¹⁷

Мрежа је сачињена од највише 50 чланова. Постоје четири категорије чланова. То су надлежна тела држава чланица одговорна за координацију спречавања сексуалног злостављања и искориштавања деце; појединци именовани у личном својству; организације које делују у области заштите права детета и јавни субјекти који нису надлежна тела држава чланица, укључујући тела трећих држава, и коначно, тела, канцеларије или агенције Уније и међународне организације које се баве спречавањем сексуалног злостављања и експлоатације деце на интернету и ван њега.¹⁸ Чланови који су именовани у личном својству делују независно и у јавном интересу. То су стручњаци из држава Европске уније или трећих држава и морају бити експерти када је реч о правима детета, посебно када је реч о области спречавања сексуалног злостављања и експлоатације деце на интернету и ван интернета. Када је реч о организацијама које делују у области заштите права детета и јавних субјекта који нису надлежна тела држава чланица, укључујући и тела трећих држава, својство члана могу имати удружења, невладине организације, факултети и научни институти. Сви чланови који не буду у могућности да ефикасно доприносе дискусијама Мреже и они који, по мишљењу надлежне службе Комисије, не испуњавају услове утврђене чланом 339. Уговора о функционисању Европске уније или који поднесу оставку, неће бити позивани да учествују на састанцима Мреже или њених подгрупа, и биће замењени до краја свог мандата.

Како се одвија избор чланова Мреже?

Поступак избора чланова Мреже за превенцију је различит када су у питању различите категорије чланова. Избор чланова из редова појединца именованих у личном својству и организација које делују у области заштите права детета и јавних субјеката који нису надлежна тела држава чланица, укључујући тела трећих држава, врши се на основу јавног позива објављеног у регистру стручних група Комисије и других сличних субјеката. Поред регистра, позив за пријаве може бити објављен и на другим местима, попут наменских веб-страница. У позиву треба да буду јасно наведени критеријуми за избор, укључујући потребну стручност и интересе заступљене у вези са послом који треба обавити. Рок за пријаве не сме бити краћи од четири

¹⁷ “Commission Decision (EU) 2025/1896 of 29 July 2025 on establishing the group of experts serving as the Network for the Prevention of Child Sexual Abuse”, C/2025/5252, OJ L, 2025/1896, 19. 9. 2025.

¹⁸ *Ibid.*, Члан 4 (1-2).

недеље. Поступак избора чланова из групе појединаца у личном својству спроводи се на начин који омогућава висок ниво стручности и равнотежу у погледу знања, географског порекла и пола, узимајући у обзир специфичне задатке Мреже и врсту потребне стручности. Када је реч о члановима именованим у личном својству, ова лица су дужна да наведу све околности које би могле довести до сукоба интереса. Достављање правилно попуњеног обрасца за изјаву о сукобу интереса је предуслов за именовање појединца за члана у личном својству. Постојање сукоба интереса се процењује у складу са чланом 11. Одлуке С(2016) 3301.¹⁹ Када је реч о организацијама које желе да буду именоване за чланове из групе организације које делују у области заштите права детета, као услов се захтева усписаност у регистар транспарентности. Чланове из две поменуте групе именује главни директор Главне управе за миграције и унутрашње послове Комисије („DG HOME“), из реда кандидата који имају компетенције у областима наведеним у члану 2. и који су се јавили на позив за пријаве. Када су у питању чланови који делују у личном својству, уколико се након њиховог именовања открије сукоб интереса, DG HOME предузима одговарајуће мере. Чланови се именују на мандат у трајању од четири године највише. Мандат траје до истека или док не буду замењени, а може се и продужити.²⁰ Мрежом за превенцију председава представник DG HOME. С обзиром на дневни ред, GU HOME може затражити од представника Заједничког истраживачког центра Комисије да председава састанком или делом састанка.

На који начин се одвија рад Мреже за превенцију?

Пре свега, Мрежа за превенцију ради на захтев Генералне дирекције за унутрашње послове DG HOME, у складу са Одлуком С(2016) 3301. Састанци Мреже ће се одржавати најмање два пута годишње, у просторијама Комисије или виртуелно, зависно од случаја. DG HOME пружа секретарске услуге. Састанцима Мреже за превенцију и њених подгрупа могу присуствовати службеници Комисије из других служби који су заинтересовани за садржај састанка. У договору са DG HOME, Мрежа за превенцију може простом већином својих чланова одлучити да расправе одржи јавно. Сви састанци и расправе о свим тачкама дневног реда бележиће се у записник. Сва своја мишљења, препоруке или извештаје Мрежа усваја консензусом, у мери у којој је то могуће. Уколико дође до гласања, чланови одлучују простом већином. Чланови који су гласали против или су се уздржали имају право да захтевају да се уз мишљење,

¹⁹ *Ibid.*, члан 5 (1–3).

²⁰ *Ibid.*, члан 5 (4–8).

препоруку или извештај приложи документ који сумира њихов став.²¹ DG HOME може да оснује подгрупе како би помогла у решавању одређених врста питања. Подгрупе раде у складу са Одлуком С(2016) 3301 и извештавају Мрежу за превенцију. Састављене су од чланова који нису чланови Мреже и који се бирају на основу јавног позива за пријаве у складу са одредбама члана 5. ове Одлуке и Одлуке С(2016) 3301. Подгрупе се распуштају чим испуне задатак за који су основане.²²

Важно је напоменути да DG HOME може да позове стручњаке са специфичним и релевантним стручним знањима о теми која је на дневном реду (укључујући и стручњаке из трећих земаља) да учествују у раду Мреже за превенцију или њених подгрупа на *ad hoc* основи. Такви стручњаци могу бити из области које су у блиској вези са правима и заштитом деце, попут јавног здравља и менталног здравља.²³ Постоји могућност стицања статуса посматрача Мреже за превенцију. Ово својство могу, директним позивом, стећи појединци, организације и јавни субјекти који нису надлежни органи држава чланица, укључујући и оне из трећих земаља. Организације и јавни субјекти са статусом посматрача дужни су да именују своје представнике. Треба напоменути да посматрачи и представници могу пружати стручно знање и учествовати у дискусијама Превентивне мреже и њених подгрупа, али немају право гласа и не учествују у изради препорука, извештаја или мишљења. председавајући може овластити посматраче и представнике посматрача да учествују у дискусијама Мреже за превенцију и њених подгрупа и да пруже стручно знање. Међутим, посматрачи и представници посматрача немају право гласа и не учествују у изради препорука, извештаја или мишљења Превентивне мреже и њених подгрупа.²⁴ Учесници у раду Мреже за превенцију не примају надокнаду за услуге које нуде. Једини изузеци су предвиђени за појединце који делују у личном својству, када је реч о различитим активностима давања мишљења, препорука и различитих врста пружања помоћи Комисији у организовању и спровођењу иницијатива, пројеката и смерница које за циљ имају спречавање сексуалног злостављања и експлоатацију деце на интернету и ван интернета.²⁵ Обавеза професионалне тајне примењује се на чланове Мреже за превенцију, њене подгрупе и представнике, као и на позване експерте и посматраче. У случају кршења те обавезе, Комисија може предузети

²¹ *Ibid.*, члан 7.

²² Члан 8.

²³ Члан 9.

²⁴ Члан 10.

²⁵ Члан 14.

одговарајуће мере. Од посебне је важности да рад Мреже за превенцију буде транспарентан и доступан свима. Никакви радни процеси се не смеју одвијати иза затворених врата. Предвиђено је да ће Превентивна мрежа и њене подгрупе бити регистроване у регистру стручних група Комисије или других сличних субјеката. Сви релевантни документи, укључујући дневни ред, записнике и поднеске учесника, биће доступни у Регистру стручних група или путем линка из тог регистра до одређених веб-страница где се ове информације могу пронаћи. Приступ веб-сајтовима не сме бити на било који начин ограничен нити условљен регистрацијом корисника. Дневни ред састанака Превентивне мреже, као и друга релевантна пратећа документација, објављују се благовремено пре састанка, након чега следи објављивање записника у предвиђеном року. Изузеци од објављивања су могући само ако се процени да би откривање документа угрозило заштиту јавног или приватног интереса како је дефинисано у члану 4. Уредбе (ЕЗ) бр. 1049/2001 Европског парламента и Савета (11).²⁶

4) ДАТУМ СТУПАЊА НА СНАГУ

Европска комисија је 29. јула 2025. године усвојила одлуку о успостављању стручне групе која служи као Мрежа за спречавање сексуалног злостављања деце. Одлука је објављена у Службеном листу Европске уније 19. септембра 2025. године.

5) ЗАКЉУЧАК

Напоре ЕУ у погледу заштите права детета треба похвалити. ЕУ је препознала опасности које по децу могу имати интернет и савремене дигиталне технологије и решила је да се укључи у решавање овог проблема. ЕУ је свесна да је превенција у највећем броју случајева кључ за решавање проблема, и да је осетљива питања боље предупредити него се носити са њиховим штетним последицама. Оснивање Мреже за превенцију сексуалног злостављања деце на интернету и ван интернета има за циљ спречавање потенцијалних проблема и заштиту права детета. Ово питање је посебно важно јер се технологија развија невероватном брзином, а могућности за злоупотребу постају све софистицираније, ефикасније и неприметније. Посебан изазов у будућности представља све интензивнији развој вештачке интелигенције.²⁷ Иако вештачка интелигенција може

²⁶ Члан 13(3).

²⁷ Драгана Дабић, „Предлог регулаторног оквира Европске уније о вештачкој интелигенцији“, *Европско законодавство*, 2024, Vol. 23, бр. 86, стр. 195–216.

имати значајну улогу у откривању и спречавању злоупотреба, она истовремено носи ризике по приватност, аутономију и друга права детета, уколико се не користи у складу са јасно дефинисаним етичким и правним стандардима. Технологија се развија тако великом брзином да се чини готово немогућим за националне владе да донесу релевантна правила у разумном року. ЕУ се храбро хвата у коштац са технолошким изазовима, али би, у циљу заштите права детета, требала да ради још интензивније и да се неумољиво труди да постигне равнотежу између убрзаног развоја технологије и одговарајуће правне регулативе. На крају, заштита права детета у дигиталном добу захтева континуирано унапређење законодавства, међународну сарадњу и одговорно коришћење нових технологија. Мрежа за превенцију сексуалног злостављања деце представља важан корак у том правцу, те је неопходно да сви учесници друштвеног живота користе резултате њеног рада како би се деца заштитила од сексуалног злостављања и експлоатације у дигиталном и стварном свету.

6) ИЗВОРИ

“Commission Decision (EU) 2025/1896 of 29 July 2025 on establishing the group of experts serving as the Network for the Prevention of Child Sexual Abuse”, C/2025/5252, *OJ L*, 2025/1896, 19. 9. 2025.

“Commission launches the Network for the Prevention of Child Sexual Abuse“, European Commission, 05. August 2025. Интернет: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/commission-launches-network-prevention-child-sexual-abuse-2025-08-05_en, 20. 12. 2025.

Дабих, Драгана, „Предлог регулаторног оквира Европске уније о вештачкој интелигенцији“, *Европско законодавство*, Vol. 23, бр. 86, 2024.

“Directive 2011/93/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography, and replacing Council Framework Decision 2004/68/JHA“, *OJ L* 335, 17. 12. 2011.

“Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA“, *OJ L* 315, 14. 11. 2012.

„Дигитално сексуално насиље у школама: Последице остају, превенција изостаје“, ВВС на српском, 14. октобар 2024. Интернет: <https://www.bbc.com/serbian/cyr/srbija-69184311>, 4. 1. 2026.

“Eur Lex, Recommendations on developing and strengthening integrated child protection systems in the best interests of the child“. Интернет: <https://eur->

- lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/recommendations-on-developing-and-strengthening-integrated-child-protection-systems-in-the-best-interests-of-the-child.html, 6. 1. 2026
- “European Day for the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse”, European Parliament, 17. November 2025. Интернет: <https://epthinktank.eu/2025/11/17/european-day-for-the-protection-of-children-against-sexual-exploitation-and-sexual-abuse-2/>, 4. 1. 2025.
- “European Day for the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse”, European Parliament, 17. November 2025. Интернет: <https://epthinktank.eu/2025/11/17/european-day-for-the-protection-of-children-against-sexual-exploitation-and-sexual-abuse-2/>, 4. 1. 2025.
- Горданић, Јелица, *Невладиње организације у међународном праву*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2024, стр. 81–85.
- “Network for the Prevention of Child Sexual Abuse”, European Commission, 25. August 2025. Интернет: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/network-prevention-child-sexual-abuse_en, 22. 12. 2025.
- Ковачевић-Лепојевић, Марина, Жунић-Павловић, Весна, „Ризици социјалног умрежавања деце на интернету“, *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања*, 2011, Vol. 30, бр. 1–2.
- Михајловић, Љубица, „Права детета у дигиталном окружењу – изазови и стандарди заштите“, *Правни хоризонти*, 2022, Vol. V, бр. 5.
- Новаковић, Урош, „Правна регулација приказивања деце на интернету и друштвеним мрежама од стране родитеља – теоријски и практични аспект“, *Политичка ревија*, Vol. 85, бр. 3, 2025.
- “Protecting children online Selected EU, national and regional laws and initiatives”, European Parliament, Briefing. April 2025. Интернет: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769570/EP_RS_BRI\(2025\)769570_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769570/EP_RS_BRI(2025)769570_EN.pdf), 4. 1. 2026.
- “Stop Child Abuse – Trace an Object”, Europol. Интернет: <https://www.europol.europa.eu/stopchildabuse>, 4. 1. 2026.
- Стајић, Лука, Николова Марковић, Александра, Утицај нових технологија на безбедност деце у грађанском праву, *Мегатренд ревија*, Vol. 19, No. 2, 2022.
- “The EU Strategy on the Rights of the Child and the European Child Guarantee”, European Commission. Интернет: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_en#the-eu-strategy-on-the-rights-of-the-child, 5. 1. 2026.

7) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Законски оквир за заштиту деце на интернету у Републици Србији чине Кривични законик и Закон о електронским комуникацијама. Важну улогу имају националне стратегије за превенцију насиља и експлоатације деце, специјализоване полицијске јединице, као и едукативни програми за децу, родитеље и наставнике. У Србији је више од половине девојчица између 14 и 19 година било изложено коментарима са сексуалном конотацијом, девет одсто је доживело да се објаве снимци или фотографије које су послале приватно, а осам одсто је било сексуално уцењено. Сваке године се појављују нови видови сексуалног насиља на интернету, какве раније нисмо могли ни да замислимо.²⁸ Сарадња са међународним институцијама попут Еуропола и Интерпола омогућава Србији усклађивање са европским стандардима и ефикаснију заштиту деце од опасности које носи дигитални развој. Теоретичари сматрају да, у случају Србије, иако правни систем „треба да препозна, регулише и на крају реагује на кршење права детета у дигиталној сфери, а домет истог је услед константног развоја нових технологија и нових друштвених мрежа прилично ограничен“.²⁹ Успостављање Мреже за превенцију сексуалног злостављања деце од стране Европске комисије представља значајан корак ка јачању заштите права детета у дигиталном и стварном окружењу. Њено оснивање није од значаја само за државе чланице ЕУ, него и за земље потенцијалне чланице, у које се убраја и Србија. Као земља која тежи чланству у Европској унији, Република Србија има обавезу да усклади своје законодавство и праксе са европским стандардима, а Мрежа представља један од кључних инструмента за унапређење система превенције и заштите деце од сексуалног злостављања и експлоатације. Оснивање Мреже је важно за Србију из неколико разлога. Први значајан аспект за Србију је приступ знању и експертизи. Мрежа окупља стручњаке из различитих области који размењују информације, истраживања и најбоље праксе. За Србију, која развија сопствене механизме заштите деце на интернету и у заједници, ово значи могућност директног учења од земаља са развијенијом инфраструктуром и дугогодишњим искуством у превенцији злоупотребе деце. Рад Мреже не подразумева искључиво правни оквир, већ и конкретне програме едукације деце, родитеља и професионалаца, као и технологије

²⁸ BBC на српском, Дигитално сексуално насиље у школама: Последице остају, превенција изостаје, 14. октобар 2024. Доступно на: <https://www.bbc.com/serbian/cyr/srbija-69184311>, 4. 1. 2026.

²⁹ Урош Новаковић, Правна регулација приказивања деце на интернету и друштвеним мрежама од стране родитеља – теоријски и практични аспект, *Политичка ревија*, вол. 85, бр. 3, 2025, стр. 45–61, стр. 58.

и алате за праћење и сузбијање злостављања и експлоатације како у дигиталном, тако и у стварном свету. Значајан аспект за Србију је усклађивање законодавства и политика са стандардима ЕУ. Србија већ поседује правну регулативу која се тиче заштите деце, али имплементација у пракси може бити фрагментирана или недовољно ефикасна. Новооснована Мрежа за превенцију треба да обезбеди бољу координацију између различитих институција и да олакша пренос европских искустава у национални контекст Републике Србије. Важан елемент је развој дигиталне безбедности. Деца све више користе дигиталне технологије, друштвене мреже и апликације, док истовремено ризици од сексуалног злостављања и експлоатације постају сложенији и софистициранији. Мрежа ће омогућити Србији да прати нове трендове и претње у дигиталном простору, укључујући све софистицираније технолошке преваре и манипулације којима су деца изложена. Кроз сарадњу са Мрежом, српске институције могу правовремено развијати превентивне кампање, алате за заштиту деце и едукативне програме за ученике и родитеље. Један од могућих бенефита за Србију је могућност јачања међународне сарадње. Мрежа треба да функционише као форум за размену информација између држава чланица ЕУ и партнерских земаља, што омогућава Србији да учествује у заједничким акцијама, пројектима и истраживањима. На овај начин Република Србија имаће прилику да побољша ефикасност превенције када је реч о заштити деце у дигиталном и стварном свету. Како предузете мере буду давале резултате, поверење и кредибилитет Србије у европским оквирима ће порастати. На крају, значај Мреже се огледа и у развоју права детета, скретању пажње на опасности које модерне технологије носе и јачању друштвене свести о овим питањима. Кроз иницијативе Мреже, Србија има прилику да додатно оснажи свој јавни и професионални одговор на проблем сексуалног злостављања деце, подижући свест о важности заштите права детета у дигиталном добу. Ово је важно за све актере друштвеног живота – децу, родитеље, наставнике, органе социјалне заштите, полицијске органе итд. Задаци и мисија Мреже могу бити веома инспиративни за Србију, када је реч о континуираној борби против сексуалног злостављања и експлоатације деце како у дигиталном, тако и у стварном свету.

**PROTECTION OF CHILDREN'S RIGHTS IN THE EUROPEAN UNION AND
THE ESTABLISHMENT OF A NETWORK FOR THE PREVENTION OF SEXUAL
ABUSE AND EXPLOITATION**

Jelica GORDANIĆ*

Abstract: Over the past ten years, we have witnessed the rapid development of the Internet and digital technologies. All new technical achievements have enriched people's lives, but they have also brought numerous dangers, especially for children. Unlike adults, children are at much greater risk of various types of inconvenience, abuse, exploitation both in the digital and real world. States and international organizations are taking various measures to protect children from the dangers lurking on the Internet. The paper discusses the decision of the European Commission to establish an expert group that serves as a Network for the Prevention of Child Sexual Abuse. The Network is tasked with assisting the Commission in the preparation and implementation of policies and measures to prevent the sexual abuse and exploitation of children. It also coordinates between the Commission, Member States, relevant researchers, field officers and other stakeholders on issues related to the implementation of Union legislation, programmes and policies in the field of the protection of children's rights in the digital and offline worlds. The analysis also pays attention to other European Union (EU) initiatives aimed at protecting children's rights both online and offline, and discusses the importance of this Network for the Republic of Serbia. The paper concludes that the EU is taking the necessary measures to protect children from the dangers and manipulations brought about by new and increasingly sophisticated technology.

Keywords: Children, Internet, EU, digital technologies, prevention, European Commission, Child Abuse Prevention Network.

* Institute of International Politics and Economics, Belgrade. E-mail: jelica@diplomacy.bg.ac.rs. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8364-7405>